

**ДОМІНАНТНІ КОНЦЕПТИ В РОМАНІ ДЖОДЖО МОЙЄС
«КОРАБЕЛЬ НАРЕЧЕНИХ»**

DOMINANT CONCEPTS IN JOJO MOYES' NOVEL «THE SHIP OF BRIDES»

Савка А.А.,

orcid.org/0000-0002-6143-6014

магістр кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська політехніка»

Карамішева І.Д.,

orcid.org/0000-0001-8683-2040

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська політехніка»

Стаття присвячена дослідженню домінантних концептів у романі Джоджо Мойєс «Корабель наречених». Для аналізу вибрано роман «Корабель наречених» популярної британської письменниці для визначення домінантних концептів, характерних для ідіостилю цієї авторки. Автори дотримуються позиції, що, характеризуючи поняття ідіостилю, важливо усвідомлювати, що у творчості певного автора розрізняються твори або тексти, між якими встановлюються відношення семантичної еквівалентності за різними текстовими параметрами: способом структурування ситуації, єдністю концепції, композиційним принципом, звуковою та ритміко-синтаксичною організацією. Особливу увагу приділено поняттю «концепт» та його типам. Зазначено, що лінгвістичне розуміння цього поняття нині не є предметом палких дискусій, оскільки існує кілька усталених розумінь цього поняття, залежно від вибраної сфери дослідження, скажімо, когнітивна семантика, лінгвокультурологія, тощо. Однак термін «концепт» використовується й в інших гуманітарних науках із початку ХХ століття, зокрема в літературознавстві, у зв'язку з посиленням міждисциплінарних тенденцій. Перспективи використання цього терміна в літературознавстві широкі: це зумовлено міждисциплінарними тенденціями в сучасній науці. Виділення такої домінанти художнього тексту, як «концепт», дасть змогу поглибити дослідження в галузі літературознавства через аналіз лінгвістичної, культурної та психолінгвістичної складових частин літературного твору. У творі британської письменниці Джоджо Мойєс «Корабель наречених» (Jojo Moyes. *The Ship of Brides*. London: Hodder, 2005) спостерігаємо гіперконцепт LIFE та такі гіпоконцепти, як SEA, SHIP EMPLOYEES, LIFE CONDITIONS, TRAVEL, SPACE, COLOUR, LOVE, PERSON, FEELING, COMMUNICATION.

Ключові слова: концепт, домінантні концепти, ідіостиль, концептуальна картина письменника, художній текст, художній концепт.

The presented research focuses on the analysis of dominant concepts in Jojo Moyes' novel "The ship of brides". The novel "The ship of brides" by the popular British writer was chosen for the analysis with the aim to determine the dominant concepts characteristic of the author's idiosyncrasy. The authors of the research paper take the position that, characterizing the concept of idiosyncrasy, it is important to realize that in the creativity of a particular author there are works or texts between which the relationship of semantic equivalence is established according to different textual parameters: method of structuring the situation, unity of concept, compositional principles, sound and rhythmic-syntactic organization. Particular attention is paid to the notion of "concept" and its types. It is noted that the linguistic understanding of this notion is not the subject of heated discussions today, as there are several established understandings of it, depending on the chosen field of study, such as cognitive semantics, linguocultural studies, etc. However, the term "concept" has been used in other humanities since the early twentieth century, in particular in literary studies, in connection with the strengthening of interdisciplinary trends. Prospects for the use of this term in literary studies are wide which is due to interdisciplinary trends in modern science. Highlighting such a dominant of a literary text as "concept" will allow deepening research in the field of literary criticism through the analysis of linguistic, cultural and psycholinguistic components of a literary work. In the work of British writer Jojo Moyes (*The Ship of Brides*. London: Hodder, 2005) we observe a hyperconcept LIFE as well as hypoconcepts SEA, SHIP EMPLOYEES, LIFE CONDITIONS, TRAVEL, SPACE, COLOR, LOVE, FEELING, COMMUNICATION.

Key words: concept, dominant concepts, idiosyncrasy, conceptual picture of the writer, fictional text, fictional concept.

Постановка проблеми. Джоджо Мойєс – відома журналістка та англійська романистка ХХІ століття. У статті спираємося на переконання, що нині до актуальних завдань лінгвіста-прикладника належить проблема відтворення ідіостильової своєрідності концептуальної картини письменника, яка пов'язана з лінгво-

стилістикою й стилістичними проблемами художнього перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіку ідіостилю та концепту у своїх працях розглядали такі науковці, як С.Г. Воркачов, О.С. Кубрякова, А.М. Приходько та інші, що становить теоретичне підґрунтя цього дослідження.

Постановка завдання. Мета роботи полягає в розкритті домінантних концептів авторського ідіостилу в романі Джорджо Мойєс «Корабель наречених». Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

1) проаналізувати поняття «концепт» та його типи;

2) виокремити домінантні концепти в романі Джорджо Мойєс «Корабель наречених».

Виклад основного матеріалу. Перший етап – літературний аналіз індивідуального стилю автора в змістовному аспекті в романі Джорджо Мойєс «Корабель наречених». Індивідуально-авторська картина світу знаходить своє вираження в текстах автора (одному, кількох або сукупності текстів). Вона розглядається як єдине ціле, тому індивідуально-авторська картина світу є характеристикою не тільки менталітету цієї літературної особистості, але й творчої манери автора.

Наприкінці ХХ ст. особливої актуальності набуває питання ментальних репрезентацій у свідомості носіїв тої чи іншої мови, які досліджують через мовні явища, в центрі уваги цих досліджень знаходиться поняття «концепт». Концепти розглядаються дослідниками як ментальні сутності. Художні концепти є одиницями індивідуально-авторської картини світу літературної особистості, відображеної в тексті, вони характеризуються естетичною сутністю й образними засобами вираження, зумовленими творчим задумом творця. Художній текст, у першу чергу, є складною значенневою організацією, в рамках якої виділяються універсальні елементи значення – художні концепти.

О.С. Кубрякова подає таке визначення концепту: «Концепт – одиниця ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відбиває знання і досвід людини; оперативна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, усієї картини світу, квант знання» [3, с. 90].

За влучним визначенням С.Г. Воркачова, «індивідуальні концепти є переважно одиницями художньої концептосфери певного автора, групі – одиницями мовної свідомості певної соціальної групи або етносу, а універсальні – складниками духовного світу всього людства» [1].

У межах нашого дослідження релевантним є індивідуальний концепт, а точніше такий його різновид, як художній концепт – той, що є компонентом картини світу письменника. Вивчення мовної репрезентації художнього концепту є важливим і необхідним для усвідомлення ідейного

змісту художнього тексту і для розуміння менталітету цієї літературної особистості, її творчої манери. Під «художнім концептом» розуміють значеннєву й естетичну категорію, що містить універсальний досвід літературної особистості, її світогляд, систему цінностей і сприяє формуванню нових художніх смислів. Область функціонування художніх концептів – твори художньої літератури. Кожен літературний твір розглядається як втілення індивідуально-авторської картини світу.

Художні концепти, які використовує автор, утворюють концептосферу літературної особистості, або індивідуально-авторську картину світу. Джорджо Мойєс, безсумнівно, є однією з найбільш помітних письменниць сучасності. Її творчість пронизана жагою до змін, до змалювання справжніх людських цінностей, до вираження індивідуалізму. Її герої завжди «інші», ніж загальна маса людей. Вони глибше вдивляються у звичайні речі, вони більш чутливі до життєвих ситуацій, вони прагнуть самовираження та досконалості й за все життя, як їм здається, так і не досягають цього. Вони надто емоційні, «глибокі», а звичайне «сіре життя» не для них.

Художній світ будь-якого автора формує наявність у його роботах різноманітних концептів. Саме завдяки ним ми можемо зрозуміти, що саме хотів донести до нас автор. Загалом у цій роботі концепти будуть представлені на двох абстрактних рівнях із відповідною ієрархією: гіперконцепт та гіпоконцепт.

Ієрархічна організація концептів передбачає, що одиницею найвищого рівня абстракції прийнято вважати мегаконцепти, під якими розуміють категорійні ментальні одиниці, що репрезентують загальнолюдські поняття. На наступному рівні абстракції знаходяться гіперконцепти. Наступними є гіпоконцепти, що знаходяться в родо-видових відношеннях зі своїми спадними репрезентантами – мезоконцептами, які є ще більш наближеними до фізичного світу людини. Гіпоконцепти є ментальними одиницями меншого обсягу, ніж загальнокультурні, але більшого, ніж концепти. На найнижчому рівні абстракції знаходяться катаконцепти [5, с. 185].

Гіперконцепт LIFE/ЖИТТЯ є одним із ключових фрагментів індивідуально-авторської картини світу Джорджо Мойєс у романі «Корабель наречених». Їм'ям розглянутого гіперконцепту є лексема *life*, яка найбільш повно відповідає вимогам. Досліджуваний гіперконцепт складається з шарів, зокрема поняттєвого і образно-асоціативного.

Гіперконцепт LIFE/ЖИТТЯ динамічний і в кожному своєму шарі репрезентований різною кількістю гіпоконцептів.

Поняттєвий шар представлений чотирма гіпоконцептами:

- COMMUNICATION/КОМУНІКАЦІЯ;
- FEELING/ПОЧУТТЯ;
- LOVE/КОХАННЯ;
- PERSON/ОСОБА.

Образно-асоціативний шар репрезентований шістьма гіпоконцептами:

- COLOUR/КОЛІР;
- LIFE CONDITIONS / УМОВИ ЖИТТЯ;
- SEA/МОРЕ;
- SHIP EMPLOYEES / ЕКІПАЖ КОРАБЛЯ;
- SPACE/ПРОСТІР;
- TRAVEL/ПОДОРОЖ.

Другий етап – використання комп'ютерної програми AntConc для дослідження концептуальної структури творів.

Комп'ютерна програма AntConc – одна з найкращих та найзручніших безплатних програм для роботи з корпусами. Розробник програми – Ентоні Лоуренс. У програмі можна здійснювати пошук необхідного слова, демонструючи кількість знайдених прикладів та ілюстрації вживання, де воно вживається. Програма дає змогу здійснювати пошук за окремими словами та словосполученнями тощо.

За В.А. Масловою, для того щоб проаналізувати лексичну структуру концепту, потрібно виділити ядро та периферію. Ядро – це словникові значення тієї чи іншої лексеми. Периферія – суб'єктивний досвід, різні прагматичні складники лексеми, конотації й асоціації [4, с. 45].

Кожен так званий концепт має тришарову структуру та складається з поняттєвого, образно-асоціативного та ціннісного шарів [5, с. 21].

На другому етапі дослідження за допомогою програми AntConc визначаємо найчастотніші катаконцепти. Далі аналізуємо отримані дані.

1. Гіпоконцепт: LOVE/КОХАННЯ–79.

- Love/кохання – 55;
- Wedding/весілля – 15;
- Desire/бажання – 8;
- Date/побачення – 1.

2. Гіпоконцепт: PERSON/ОСОБА–867.

- Man/людина (або чоловік) – 229;
- Girl/дівчина – 221;
- Woman/жінка – 124;
- Mother/мати – 97;
- Father/батько – 66;
- God/бог – 33;
- Wife/дружина – 33;

Boy/хлопець – 32;

Child/дитина – 18;

Person/особа – 14.

3. Гіпоконцепт: FEELING/ПОЧУТТЯ–138.

Love/кохання – 55;

Feeling/почуття – 39;

Pain/біль – 17;

Confidence/впевненість – 12;

Happiness/щастя – 8;

Grief/горе – 7.

4. Гіпоконцепт: COMMUNICATION/КОМУНІКАЦІЯ–845.

Say/казати – 651;

Ask/запитувати – 107;

Talk/говорити – 44;

Murmur/шепотіти – 43.

5. Гіпоконцепт: COLOUR/КОЛІР–188.

Blue/голубий – 42;

Red/червоний – 40;

White/білий – 33;

Green/зелений – 26;

Black/чорний – 22;

Brown/коричневий – 12;

Pink/рожевий – 8;

Turquoise/бірюзовий – 2;

Purple/фіолетовий – 2;

Yellow/жовтий – 1.

6. Гіпоконцепт: SPACE/ПРОСТІР–695.

Ship/корабель – 255;

Room/кімната – 118;

Home/дім – 86;

Side/сторона – 81;

Sea/море – 79;

Space/простір – 24;

Land/земля – 22;

House/будинок – 18;

Horizon/горизонт – 9;

Territory/територія – 3.

7. Гіпоконцепт: TRAVEL/ПОДОРОЖ–341.

Ship/корабель – 255;

Home/дім – 86.

8. Гіпоконцепт: LIFE CONDITIONS / УМОВИ ЖИТТЯ–168.

Mind/розум – 76;

Money/гроші – 32;

Food/їжа – 26;

Poor/бідний – 17;

Experience/досвід – 9;

Strength/сила – 7;

Rich/багатий– 1.

9. Гіпоконцепт: SHIP EMPLOYEES / ЕКІПАЖ КОРАБЛЯ–266.

Captain/капітан – 211;

Sailors/матроси – 17;

Steward/стюард – 10;
 Lieutenant/лейтенант – 8;
 Radio operator / радіооператор – 8;
 Crew/екіпаж – 7;
 Cook/кухар – 4;
 Navigator/штурман – 1.
 10. Гіпоконцепт: SEA/МОРЕ–240.
 Water/вода – 85;
 Sea/море – 79;
 Miles/милі – 15;
 Darkness/темрява – 14;
 Shore/берег – 14;
 Storm/шторм – 14;
 Waves/хвилі – 12;
 Fish/риба – 7.

У процесі обробки текстів комп'ютерною програмою AntConc з'ясувалось, що більша кількість найчастотніших слів належить до гіпоконцепту PERSON (867), а менша – до FEELING (138) і LOVE (79).

До гіпоконцепту PERSON можна зарахувати такі катаконцепти, як *person, man, woman, child, boy, girl, mother, father, wife, God*.

What your dear mother would say, God only knows [6, с. 29].

She wasn't a mean person [6, с. 37].

She had had to tell the man no less than four times that she was a married woman, and she wasn't entirely sure that as far as he was concerned that made any difference [6, с. 40].

До гіпоконцепту SPACE належать такі катаконцепти: *side, horizon, sea, ship, space, room, house, land, territory*.

At sea, it was impossible to say at what time dawn broke, not because it varied from day to day, or continent to continent, but because across the flattened arc of a marine horizon the glowing

crack that sheared into the darkness could be seen hundreds, perhaps thousands of miles away, long before it might be visible on land, long before it meant a new day [6, с. 155].

Once he had enjoyed the early watch, when the seas had been new and magical to him, when, unused to living in such close quarters with other men, he had relished the quietest time aboard ship: those last dark minutes before the ship segued into the mechanics of its day and woke, by degrees, around him [6, с. 155].

These men, with their strange charisma, their intricately built power bases, were to be found on every ship [6, с. 157].

Frances loved the infinite space visible all around her, the sense of boundless, irrevocable movement west [6, с. 173].

In the little room tucked beneath the bridge, the handful of chosen brides, some accompanied by friends, nudged each other [6, с. 179].

But then, freed of the responsibility of earning and even of keeping house, her mother had begun to drink more heavily [6, с. 224].

But she was desperate to feel land under her feet [6, с. 243].

It was the same everywhere: in Greens, the Bristol Grill, the grand Taj Mahal hotel; a combination of the Victoria and several troopships landing at once had swamped the harbour area with would-be revelers, men made gay and reckless by the end of the war and their increasing proximity to home [6, с. 246].

Гіпоконцепт TRAVEL представлений такими катаконцептами: *ship, home*.

He had seen some relatives turn up even after they had received the dreaded telegram, unable or unwilling to accept that their John or Robert or Michael was never coming home [6, с. 317].

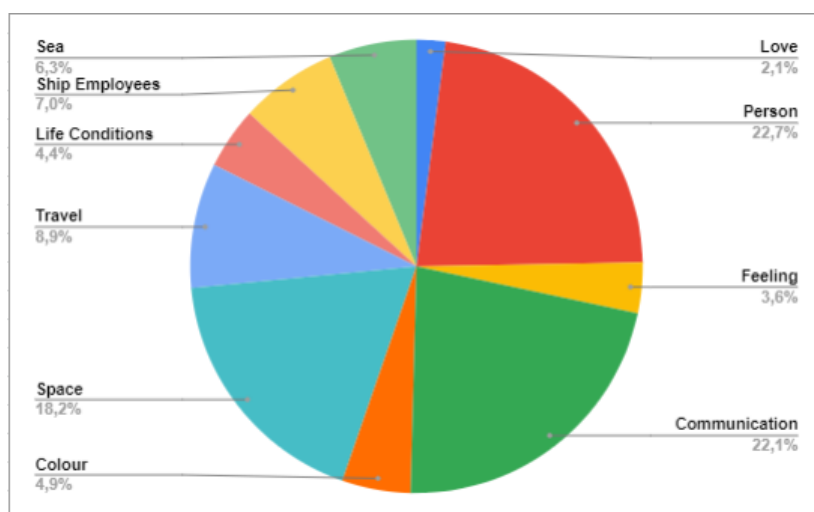

Рис. 1. Діаграма розподілу слів за концептами

Гіпоконцепт FEELING містить багато катаконцептів, які повністю розкривають перед нами внутрішній світ людини: *feeling, love, happiness, pain, grief, confidence*.

*He had bitten back private tears of **grief** when he left them, less privately when they had been sunk* [6, c. 94].

*He had an accent, and an ease born of long-rewarded **confidence*** [6, c. 104].

*And then, while his good mood stalled **the pain** in his leg, he made his way stiffly towards his rooms* [6, c. 184].

*It would bring him some **happiness** and give her a lifeline* [6, c. 306].

*But Frances was forced to concede that she was falling in **love*** [6, c. 376].

До гіпоконцепту **LIFE CONDITIONS** входять такі катаконцепти: *rich, poor, money, food, mind, strength, experience*.

*You know how he goes on about saving **money**. And, besides, I don't think any of them would like a stranger in the kitchen* [6, c. 35].

*If he had had a shilling for every armchair strategist he'd met in his years of service, Nicole observed, he'd have been a **rich** man* [6, c. 76].

*That the canteen was big enough to seat three hundred girls at once, that together they made a noise like a huge flock of starlings descending, and that she had eaten better **food** at last night's supper than she had for the last two years* [6, c. 83].

*I must say, it does seem a waste for all that female talent to miss out on the **experience** of a bit of good old naval hospitality* [6, c. 197].

*The young nurse, a favourite of his, was a perfect illustration of the redemptive powers of marriage, he told himself. And if it enabled the **poor** soul beside her to be even partly lifted from the horrors of his last weeks, he felt pretty sure his God would understand* [6, c. 306].

Наступним є гіпоконцепт **COLOUR**, до нього входять катаконцепти: *blue, white, red, brown, black, green, purple, yellow, blue, green, pink, turquoise*.

*She let go of her bag and the food parcel, the **brown** paper now softened with the sweat of her hands* [6, c. 64].

*Around him, ratings were strapping huge boxes of equipment to narrow shelves, raising and lowering **black** buckets of tools for those working above them* [6, c. 97].

At least, Avice's world had been private: she thought she knew Jean's every symptom – how her stomach felt like it had curdled, how even a piece of dry bread had led her to disgrace herself outside the flight-deck canteen, how that horrible stoker who

*kept following them along by the laundry had eaten a cheese and Vegemite sandwich right in front of her, just to make her go even more **green*** [6, c. 101].

*Margaret gazed out at the **turquoise** waves* [6, c. 199].

*And when you compared her to the glowing Irene Carter, resplendent in pale peach and **blue**, apparently heedless of the heaving waters, it was hard to disagree* [6, c. 277].

*He coughed black phlegm on to the floor, then looked up again, eyes **white** in his sooty face* [6, c. 288].

Гіпоконцепт SEA представлений такими катаконцептами: *sea, waves, darkness, fish, shore, water, miles, storm*.

*Two rotting **fish** were stuck into the XO's ears, a woman's scarf tied around his neck* [6, c. 143].

*Here, anchored in the clear blue **waters** several hundred feet from **shore**, was as close as they were going to get to Ceylon* [6, c. 159].

*The nautical **miles** and unfathomable fathoms that it opened up between her and her past as it glided through **the water*** [6, c. 173].

*She liked the way you could see the sky's mood changing **miles** away, a distant **storm**, its power diminished by distance* [6, c. 174].

*He had held her steady as she fought off the suicide bombers of the Sakishima Gunto airfields, when the kamikaze aircraft had literally bounced off the flight deck, covering her with tidal **waves** of water and aviation fuel, and he had swept her through the Atlantic, listening in silence for the ominous echo that told of enemy submarines* [6, c. 232].

*When her bow had sunk and **the waves** closed over her, there had been no sign left that she had existed at all* [6, c. 232].

Гіпоконцепт SHIP EMPLOYEES представлений такими катаконцептами: *crew, captain, sailors*.

*It would not surprise me if they sold the **crew** too* [6, c. 17].

*Afterwards, she realised she wasn't sure what she had expected; perhaps some orderly queue of women, suitcases in hand, making their way past **the captain*** [6, c. 58].

*There was a swell of noise, and a short distance away a winch was hoisting up several **sailors** who had apparently missed their opportunity to get aboard by normal means* [6, c. 67].

Далі розглядаємо також важливий гіпоконцепт – **COMMUNICATION**. Сюди треба зарахувати такі катаконцепти, як *say, talk, ask, murmur*.

*What your dear mother would **say**, God only knows* [6, c. 29].

Outside, the marine shifted position on the metallic floor and murmured a quiet greeting to someone passing [6, с. 90].

Several times now she had mentioned that Frances was a nurse, and several times Frances had rebuffed any attempt to get her to talk about her time in service [6, с. 112].

Well, I'll ask you to return to your bunks, ladies, and not to come out again unless it's an emergency [6, с. 116].

Доволі цікавим є гіпоконцепт **LOVE**, оскільки він є лінгвокультурним центральним емоційним концептом та ресурсом виробництва ключових цінностей і концептів культури. Насамперед сюди належать катаконцепти: *love, desire, date, wedding*.

He would turn over, pinned to his pillow by the familiar mix of guilt and impatience, aware even in half-sleep of his own failure to feel what he should for the woman padding across the linoleum: gratitude, desire, even love [6, с. 155].

Well, next to our wedding, of course [6, с. 168].

Always makes you feel better to have at least one date in the social diary, doesn't it? [6, с. 248].

Висновки. Таким чином, ідіостиль треба розглядати як систему змістових і формальних характеристик, які притаманні конкретному автору, завдяки яким твір автора набуває унікальності та індивідуальності. Для того щоб перекладач міг адекватно відобразити твір у всіх його змістовних характеристиках перекладу, необхідно знайти в мові перекладу такий відповідник, який буде найближчим за змістом і тональністю до оригіналу. Ця робота продемонструвала, які концепти та ідеї притаманні Джоджо Мойєс у романі «Корабель наречених». Виявлено гіперконцепт **LOVE** та гіпоконцепти: **SEA, SHIP EMPLOYEES, LIFE CONDITIONS, TRAVEL, SPACE, COLOUR, LOVE, PERSON, FEELING, COMMUNICATION**. У процесі обробки текстів комп'ютерною програмою AntConc з'ясувалось, що більша кількість найчастотніших слів належить до гіпоконцепту **PERSON** (867), а менша – до **FEELING** (138) і **LOVE** (79).

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у поглибленому дослідженні домінуючих концептів авторського ідіостилу англійської романістики Джоджо Мойєс у романі «Корабель наречених» та порівнянні з домінуючими концептами інших романів цієї авторки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воркачев С.Г. Культурный концепт и значение. *Труды Кубанского государственного технологического университета*. Сер. Гуманитарные науки. 2003. Т. 17, вып. 2. С. 268–276.
2. Мойєс Дж. Корабель наречених. КСД, 2018. 448 с.
3. Краткий словарь когнитивных терминов / под общ. ред. Е.С. Кубряковой. Москва : Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. 245 с.
4. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : учебное пособие. Минск : Тетрасистемс, 2004. 256 с.
5. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы. Днепрпетровск : Белая Е.А., 2013. 307 с.
6. Moyes J. *The ship of brides*. Hodder, 2008. 496 p.